

**UN OCCIDENTAL DESPRE TRANSILVANIA:
JANE EMILY GERARD, *The Land beyond the Forest*, 1888**

Radu TEUCEANU

raduteuc@yahoo.com

Biblioteca Muzeului Național Bruckenthal

ABSTRACT: A WESTERNER ABOUT TRANSYLVANIA

*In this book published in 1888, the Scottish writer Emily Gerard presents her impressions about Transylvania. The authoress spent two years in Transylvania, between 1883 and 1885, when she probably gathered documentary material out of which she completed the present book. The book contains 56 chapters. Among the great amount of information in the book notable are the authoress's considerations about Sibiu and the family von Bruckenthal. The most important feature of the book is the illustration, two paintings of Johann Böbel being reproduced. As to the circulation of the book, *The Land beyond the Forest* is mainly in the possession of university libraries in English-speaking countries.*

Articolul de față are drept subiect lucrarea în două volume având-o ca autoare pe scriitoarea scoțiană (Jane) Emily Gerard în 1888. Cartea se găsește în Biblioteca Muzeului Bruckenthal din anul 1926, la cota II 11604, unde a intrat din colecțiile Societății Carpatine (Siebenbürgischer Karpathenverein), a cărei ștampilă o poartă pe pagina de titlu (fig. 2).

Destul de puțin cunoscută – există un studiu, intitulat “Madame Dracula: The Life of Emily Gerard”¹ al filmologului dr. Lokke Heiss, preocupat mai ales de mitul lui Dracula, la crearea căruia a contribuit în mod decisiv Emily Gerard – Emily Gerard s-a născut în Scoția, la Jedburgh, în anul 1849 și a murit în 1905. Romancier și critic literar, ea a început să scrie în 1879. Primul ei roman, *Reata: What's in A Name*, a fost publicat în 1880, urmat de *Beggar My Neighbour* (1882, în colaborare cu Dorothea Gerard, sora autoarei), *The Waters of Hercules* (1885), apoi de eseul *Transylvanian Superstitions* (1885), de romanele *A Secret Mission* (2 vol., 1891), *A Sensitive Plant* (3 vol., 1891, în colaborare cu Dorothea Gerard), *The Voice of A Flower* (1893), *A Foreigner* (1896), *The Tragedy of A Nose* (1898), *The Heron's Tower* (1904) și *Honour's Glassy Bubble, A Story of Three Generations* (postum, 1906) și de alte scrieri, în principal nuvele și critică literară. Romanul *Beggar My Neighbour* este «o relatare captivantă și completă a vieții rurale din Polonia răsăriteană, cu nobili libertini și risipitori, țărani săraci, preoți și cămătari evrei»². Celelalte opere beletristice – la care nu am avut acces și nu avem informații despre conținutul lor – ale autoarei au și ele ca tematică, după cum bănuim, aspecte din societățile est-europene contemporane, autoarea petrecându-și o bună parte a vieții în Europa centrală. Căsătorită cu cavalerul Miecislav de Laszowski, un militar care a avut comanda unei brigăzi de husari în Transilvania între 1883 și 1885, în acești doi ani în care a trăit aici Emily Gerard a adunat, desigur, material documentar și, în egală măsură, puternice impresii personale care au determinat-o să scrie cartea de care ne ocupăm în lucrarea de față. *The Land beyond the Forest* așadar este, prin tematică, o *transilvanica*, adică o lucrare având ca temă Transilvania.

¹ În *Journal of the Fantastic in the Arts*, 10 (1999): 174-186. Dr. Lokke Heiss a mai prezentat o comunicare, *Extensive research into Emily Gerard, author of Land Beyond the Forest, (Cercetari aprofundate asupra lui Emily Gerard, autoare a "The Land Beyond the Forest")*, la al III-lea Congres Mondial Dracula, 15-18 mai 2003, Sighișoara.

² Wolff 1971, p. 13.

Cartea cuprinde 56 capitole, cele mai multe capitole având între 10 și 15 pagini, cu tot cu ilustrații. După o prefață și un capitol introductiv, urmat de un capitol istoric, unul politic și unul conținând primele impresii despre Transilvania, autoarea trece în capitolele următoare la descrierea sașilor (capitolele 5–6), a românilor (capitolele 17–25), după care urmează două capitole despre «superstițiile» românilor și alte două despre cele ale sașilor. În capitolul 31 ea vorbește despre comorile îngropate, în capitolele 32–37 despre țigani, în capitolul 38 despre secui și armeni, în capitolul 39, despre regimentele de frontieră. Capitolul 43 este dedicat familiei von Brukenthal, capitolul 46, carnavalului din Cluj, capitolul 48, Brașovului, iar capitolul 49, Sinaiei.

Emily Gerard se deosebește în anumite privințe de alți călători englezi care au cunoscut Transilvania înaintea ei. Până la ea, britanicii aveau o imagine în general negativă despre români, chiar și despre elita românească și evitau în general contactul cu aceștia, mărginindu-se să frecventeze mediile maghiare și germane care erau, de fapt, mediile protestante, mai apropiate modului lor propriu de gândire, «trasându-se astfel frontiere etnice și religioase în chiar interiorul țării și încercându-se chiar o analogie forțată între comunitatea maghiară și englezi»³. Concluzia mai mult decât evidentă este că românul, și în special cel ortodox, este «Celălalt». Spre deosebire de precursorii ei, autoarea le recunoaște românilor meritele, chiar dacă nu îi recunoaște ca factor politic activ în contextul contemporan și este de parere ca viitorul acestora va fi unul luminos. De asemenea, itinerariile Emily-ei Gerard sunt mai diversificate și observațiile de orice natură pe care le face sunt cu mult mai detaliate decât ale altor conaționali. De asemenea, nu trebuie să pierdem din vedere nici contextul istoric în care ea scrie. În ansamblul cărții, Emily Gerard construiește o imagine sumbră și neliniștitoare. Astfel, un fragment din cartea Carmen-ei Andraș este perfect ilustrativ: *„Evoluția reprezentărilor britanice despre România va lua o turnură îngrijorătoare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când Imperialismul victorian se va confrunta cu propria sa față întunecată, pierzând din marea siguranță și superba sa autoritate. Atunci, alteritatea răsăriteană, stigmatizată și culpabilizată (în speță cea transilvană) va lua proporții demonice în imaginarul anglo-saxon, ca o declanșare a mult profetului «imperialism invers» asupra centrului civilizației mondiale, care era chiar Marea Britanie.*

*Teama de un pericol vag care putea amenința civilizația apuseană; îngrijorarea în fața semnelor care anunțau dezintegrarea imperiului colonial britanic”.*⁴

De asemenea, perioada în care scrie autoarea, în care se practica pe scară largă darwinismul, retorica rasială și în care naționalismul era în declin își pune amprenta din plin asupra cărții. Astfel, ea face descrieri amănunțite, care au uneori un ton aproape riguros științific, ale înfățișării și tipurilor rasiale ale tuturor etniilor pe care le întâlnește, face comparații între sexe și face aprecieri în ceea ce privește firea și aptitudinile fiecărei etnii în parte.

Chiar intrarea în Transilvania este un moment de tensiune, autoarea afirmând că șesurile maghiare lasă brusc locul unor munți abrupti, cu pereți aproape verticali, în care au fost săpate drumuri și căi ferate care urmează traseul sinuos al văilor strâmte din regiune. Ni se prezintă o geografie mitică, stranie, ostilă. Cheile Turzii îi apar autoarei ca «o pâine magnifică tăiată în două de un cuțit gigantic» și observă «caverne adânci și întunecoase, în trecut adăposturi ale tâlharilor», care «umplu ca un fagure acești pereți stâncoși»⁵. Atunci când vorbește despre orașe, pe care, evident din motive de limbă sau mediu frecventat, le menționează întotdeauna cu numele german, autoarea scoate în evidență multe aspecte negative și neliniștitoare. Ea deplânge igiena precară a orașului, starea proastă a caselor și a străzilor, impuritatea apei de băut din oraș, pe seama căreia era pusă mortalitatea infantilă ridicată. La Sibiu, ea remarcă «coamele grele și mari de acoperișuri, turnurile de pază părăsite, meterezele străvechi, străzile întortocheate»⁶, «toate combinându-se pentru a da impresia unui trecut care abia s-a șters și a unui prezent care nu a pătruns încă aici»⁷. Orașul îi amintește de unele străzi din Nürnberg și de porțiuni din Bregenz. Deși descrie

³ Andraș 2003, p. 58.

⁴ Idem, p. 358.

⁵ Gerard 1888, I, p. 35.

⁶ *Ibidem*, I, p. 36.

⁷ *Ibidem*, I, p. 37.

Depresiunea Sibiului ca «o câmpie întinsă și fertilă, presărată de sate săsești solid construite⁸», ea deplânge starea proastă a străzilor din oraș și faptul că gazul aerian era necunoscut, orașul fiind insuficient iluminat de lămpi de petrol afumate.

Vorbind despre sași, ea observă faptul că aceștia au reușit să-și mențină identitatea numai datorită conservatorismului lor: «s-au agățat în mod încăpățânat, tenace, orb de fiecare particularitate de limbă, costum și obicei⁹», arătând pe atunci ca în basoreliefurile din secolele al treisprezecelea și al paisprezecelea. Ea descrie țăranul sas ca fiind caracterizat de virtuți solide și spirit independent, dar îi critică pe sași pentru felul lor de a fi, prea patriarhal și prea puțin sofisticat, observând faptul că până și atașamentul lor față de patria-mamă, Germania, este mai mult o opțiune pragmatică. Ea îi acuză pe sași de conservatorism exagerat, care le compromite eforturile în toate domeniile, inclusiv în școli.

Vorbind despre români¹⁰, autoarea îi are în vedere mai ales pe țărani și pune în evidență și natura mai aparte a vieții spirituale a românilor, care erau în același timp creștini și practicanți ai unor obiceiuri de tip păgân, ancestral («chiar și astăzi românii sunt cel mai bine descriși prin definiția paradoxală de creștini-păgâni sau păgâni-creștini¹¹»). Ea mai e surprinsă și de faptul că preoții nu par să fie modele de virtute și educație față de restul enoriașilor, în contrast cu clerul din vestul Europei și chiar cu cel săsesc, preotul român de la sat fiind de fapt «un țăran cu barbă¹²». În ceea ce privește biserica ortodoxă, despre care vorbește folosind termenul «Biserica Orientală», autoarea vorbește despre «formele mai grațioase ale acesteia, ceremoniile ei mistice și doctrinele arbitrare¹³». Afirmția privind caracterul arbitrar al doctrinelor este, desigur, o prejudecată de ordin protestant la adresa acestor confesiuni creștine mai vechi. Emily Gerard consideră că singura chemare pe care românii o îmbrățișează cu drag era păstoria – se pune din nou accent pe zonele rurale –, asemuind iubirea ciobanului pentru oile sale cu aceea a arabului pentru calul lui. Ea deplânge totodată obiceiul distrugător al ciobanilor de a da foc la păduri pentru a-și lărgi pășunile, zone întregi de pădure nobilă fiind astfel nimicite, autoarea temându-se că, dacă nu se luau măsuri, peste o jumătate de secol ținutul urmând să capete un aspect trist și dezolant.

Capitolul 43 este dedicat familiei von Brukenthal, pentru care autoarea manifestă o simpatie nedisimulată. Ea constată faptul că proprietăți și clădiri care aparținuseră acestei familii sunt presărate pe tot cuprinsul împrejurimilor Sibiului. Vorbind despre Palatul Brukenthal, Emily Gerard afirmă că e o clădire măreață, care ar putea fi foarte bine așezată alături de cele mai aristocratice reședințe de la Viena și de care nu s-ar rușina nici chiar Canal Grande din Veneția. Ea vorbește despre guvernarea înțeleaptă a baronului, de averea lui considerabilă și de valoarea excepțională a bibliotecii lui. Ea laudă faptul că în bibliotecă se găsesc ediții de lux așa cum rar se mai găseau chiar și pe atunci, precum și numărul mare de manuscrise «curioase», relatând mai ales lucruri despre Transilvania. Parcurgând biblioteca, autoarea are de asemenea surpriza plăcută să descopere o traducere în germană a unei cărți a străbunicului ei. Ea deplânge însă dispariția oranjierilor, după cum este puțin surprinsă și de faptul că fostele săli de bal și alte apartamente somptuoase ajunseseră săli de expoziție pentru diferitele colecții ale muzeului, printre care și cea de științe naturale. Autoarea mai remarcă și faptul că numeroase obiecte de lux care aparținuseră familiei baronului se aflau pe atunci împrăștiate prin oraș. Se pare că autoarea nu era foarte bine informată asupra faptului că situația averii personale a Baronului se datora executării testamentului său. Cu toate acestea, multe din afirmațiile autoarei sunt discutabile, par de prisos și încarcă în mod

⁸ *Ibidem*, I, p. 43.

⁹ “no wonder they clung stubbornly, tenaciously, blindly to each peculiarity of language, dress, and custom”. *Ibidem*, I, p. 55.

¹⁰ Un capitol este dedicat exclusiv poeziei românești, remarcabil fiind faptul, puțin cunoscut în România, că Emily Gerard a tradus cea mai mare parte a baladei “Mănăstirea Argeșului” și cea mai mare parte a “Mioriței” în limba engleză în versuri. Aici ea face muncă de pionierat, deoarece, așa cum ea ne amintește, o traducere, dar numai în proză, a “Mioriței” fusese publicată de lordul Henry Stanley în anul 1856.

¹¹ Gerard, 1888, I, p. 218.

¹² *Ibidem*, I, p. 224.

¹³ “the more graceful forms of the Oriental Church, its mystic ceremonies and arbitrary doctrines”. *Ibidem*, I, p. 70.

inutil textul, cum ar fi de exemplu fragmentul unde ea trimite la vremurile în care la palat se dădeau baluri, iar «doamne de condiție înaltă alunecau pe podeaua poleită în sunetul menuetelor falnice¹⁴».

În drum spre Sinaia, după trecerea frontierei cu România, autoarea are prilejul să compare ușurința trecerii din Ungaria în statul vecin și simplitatea aranjamentelor din România cu suspiciunea și multitudinea de formalități «pedante» din partea ungară. La Sinaia, Emily Gerard îi întâlnește, oarecum întâmplător, pe Carol I și pe regina Elisabeta și are prilejul să constate felul de a fi cordial al reginei, care contrasta cu cel al regelui, mai formal și mai rigid. Autoarea descrie restaurantele din Sinaia ca egalându-le în calitate și rang pe cele de la Viena sau Paris, de fapt fiind chiar mai scumpe decât acestea din urmă.

Emily Gerard a făcut și cercetări extinse asupra practicilor legate de moarte și și-a integrat observațiile într-un articol publicat în 1885, intitulat *Superstiții transilvănene (Transylvanian Superstitions)*, integrat ulterior în *The Land beyond the Forest*. Din această cauză, cartea a fost o sursă majoră de inspirație pentru Bram Stoker, autorul romanului *Dracula*. O cutie cu notițe de-ale lui Stoker lasă să se întrevadă că una din sursele lui a fost acest articol din 1885 a Emily-ei Gerard. Stoker a cules un număr mare de informații și din *The Land beyond the Forest*, unde autoarea menționează un loc unde diavolul însuși preda secretele naturii și magiei și unde numai câte zece savanți puteau urma cursul. Plata pentru diavol consta în aceea că unul dintre savanți trebuia să rămână și să-l servească după terminarea cursurilor.

În această ordine de idei, Gerard scrie: Transilvania ar putea bine să fie denumită tărâmul superstițiilor, pentru că nicăieri în altă parte această plantă curioasă și întortocheată a iluziei nu înflorește atât de persistent și într-o varietate atât de uimitoare. Pare aproape ca și cum întreaga specie a demonilor, zânelor, vrăjitoarelor și spiridușilor, alungată din restul Europei de bagheta științei, și-ar fi găsit refugiul între aceste metereze muntoase, pe deplin conștientă că aici va găsi ascunzișuri sigure, de unde își vor putea sfida persecutorii, însă pentru puțin timp¹⁵.

Și: *Superstițiile s-au insinuat treptat în mințile celor mai vechi locuitori, românii, și le-au influențat modul de gândire, astfel încât acești oameni, de la natură plini de imaginație și înclinați către poezie, și-au construit din materialele care-i înconjura un întreg cod de superstiții fantastice, la care ei aderă tot atât de strâns ca și la religia lor însăși.*¹⁶

La sfârșitul primului volum se află, în manieră *varia*, un catalog de 24 de pagini, cuprinzând publicațiile editurii. Cartea a apărut în două volume și cuprinde 56 capitole scurte, fiecare dintre ele nedepășind 10–15 pagini, cu tot cu ilustrațiile. La sfârșitul volumului al doilea se află un material tipărit cuprinzând date despre alte cărți ale Emily-ei Gerard și o hartă pliantă a Principatului Transilvaniei, publicată ca supliment de editura Artaria & Co. la Viena. Tiparul este executat în condiții grafice foarte bune, cu coperti cartonate (fig. 1) având titlul scris cu caractere aurite și ornate, cu șnitul stropit cu aur, cu forzaț colorat, pe hârtie velină groasă de bună calitate, cu un design al literelor de asemenea de invidiat, aerisit și ușor lizibil. Volumele sunt de mărimea 21,5 x 16 cm. Pe copertă este imprimată o ilustrație înfățișând un detaliu dintr-o pădure, ca referire simbolică la numele ținutului, Transilvania, țara de dincolo de pădure, nume care apare și în titlu, *The Land beyond the Forest*.

Ilustrația este un capitol aparte și interesant – de fapt ea constituie cel mai valoros element al acestei cărți. În prefața scrisă la Viena în luna februarie 1888, autoarea precizează că a simțit nevoia să includă în carte ilustrații adecvate, procurate din două surse: gravurile din colecția lui Emil Sigerus și fotografiile executate de doamna Kamilla Asboth, fotograf din Sibiu¹⁷, cărora autoarea le mulțumește. Trebuie să mai menționăm faptul că două din fotografiile Kamillei Asboth sunt de fapt reproduceri după acuarelele pictorului Johann Böbel¹⁸, ceea ce Emily Gerard nu a mai precizat. Albumul conținând acuarelele lui Böbel a fost inclus în colecțiile Muzeului Brukenthal

¹⁴ *Ibidem*, II, p. 203.

¹⁵ *Ibidem*, I, p. 325–326.

¹⁶ “a whole code of fanciful superstition”. *Ibidem*, I, p. 326.

¹⁷ Cozma s.v.

¹⁸ Johann Böbel a trăit între 1824 și 1887 și a fost brutar, staroste de breaslă și membru în consiliul orașenesc și bisericesc.

numai în anul 1893, în vreme ce fotografiile Kamillei Asboth luate după acuarelele lui Böbel au fost publicate în Marea Britanie în cartea Emily-ei Gerard cu cinci ani mai devreme.

Astfel, lucrările lui Böbel reproduse în *The Land beyond the Forest* sunt vedutele sibiene reprezentând Elisabeth Thor (Poarta Elisabetei - fig. 3), publicată sub numele "Old Town Gate at Hermannstadt" («Veche poartă a orașului Sibiu»), aflată chiar la începutul primului volum, imediat după forțaș și "Old Town Gate at Hermannstadt on the Heltau Side" («Veche poartă a orașului Sibiu din partea dinspre Cisnădie » - fig. 4), între paginile 76 și 77 din primul volum.

În carte sunt de asemenea publicate câteva fotografii făcute de Kamilla Asboth la fața locului, pe teren (nu după alte tablouri sau fotografii), reprezentând tipuri de sași, români, țigani ș.a., de exemplu fata săsoaică în port tradițional (fig. 6), aflată chiar la începutul celui de-al doilea volum, imediat după vorsatz.

Un mare număr de gravuri, desene în peniță sau litografii, cele mai multe de mici dimensiuni, par a fi executate de însuși Emil Sigerus, deoarece autoarea afirmă în prefață că "My thanks are greatly due to Herr Emil Sigerus, who was good enough to place at my disposal the blocks of engravings designed by himself, and belonging to to the Transylvanian Carpathian Society, of which he is the secretary." («Mulțumirile mele se datoresc mult Domnului Emil Sigerus, care a fost destul de amabil să îmi pună la dispoziție blocurile de gravuri făcute de el însuși și aparținând Societății Carpatine Transilvane, al cărui secretar este el.») Două fotografii, cea de la pagina 90 a primului volum (reprezentând un fragment de broderie săsească) și cea de la pagina 92 a aceluiași volum I (reprezentând broderie și olărie săsească - fig. 5), după cum de această dată autoarea ține să precizeze, sunt luate din colecția de antichități săsești aflată în posesia lui Emil Sigerus la Sibiu. Există de asemenea o serie de fotografii însoțite invariabil de nota "Reprinted from Publication of the Transylvanian Carpathian Society" («Retipărite din publicația Societății Carpatine Transilvane»). Astfel, în volumul II, la pagina 200, se află o reproducere după o fotografie a palatului Brukenthal (fig. 7), care apăruse înainte, ni se spune, în publicația Societății Carpatine Transilvănene, iar la pagina 212 a aceluiași volum, se află un portret al baronului Samuel von Brukenthal (fig. 8). Această ilustrație constituie, de fapt, o re-desenare după o litografie executată de F. Eybl la Viena, reprezentându-l pe «Samuel Liber Baro a Brukenthal Magni Transilvaniae Principatus Gubernator», ceea ce de asemenea Emily Gerard nu a precizat.

În ceea ce privește circulația cărții, în stadiul actual al cercetării menționăm că nu a apărut decât în două ediții, ambele în anul 1888, una la Londra și Edinburgh și cealaltă la New York. Ediția la care am avut acces noi este cea din Marea Britanie. Nu am avut acces la ediția de la New York, despre care nu știm decât că are 403 pagini. În rest, această carte nu pare să mai fi fost retipărită niciodată și nici nu pare să fi fost tradusă.

Cercetările pe care le-am efectuat lasă să se întrevadă faptul că, exceptând exemplarele aflate în posesia unor persoane particulare, *The Land beyond the Forest* se află în mod exclusiv în posesia bibliotecilor din țările anglo-saxone. Wolff spune de asemenea ca lucrările acestei autoare sunt greu de găsit. Nu avem informații despre modul în care au fost tiparite celelalte cărți ale autoarei, dar *The Land beyond the Forest*, care este o ediție de lux, nu credem că a fost imprimată în mai mult de 1000, poate chiar câteva sute de exemplare. Cartea se mai găsește însă și în România, unde se află, în stadiul actual al cercetărilor, la Biblioteca Muzeului Brukenthal și la Biblioteca Academiei Române, care deține și un exemplar din ediția de la New York. Suedia posedă numai volumul I al ediției de la Londra (figurează în Catalogul Colectiv Suedez). Cartea nu pare să se mai găsească însă în alte biblioteci de pe continent. La Biblioteca Universității din Edinburgh, cartea este donația testamentară a lordului Abercromby («Lord Abercromby Bequest»). Biblioteca Britanică de la Londra deține două exemplare din ediția de la Londra. Biblioteca Congresului SUA posedă un exemplar din ediția de la Londra, la fel bibliotecile universităților de la Glasgow, Aberdeen (la Queen Mother Library), Oxford, Cambridge, Liverpool, Londra, Yale (în Statele Unite), biblioteca de la University College London, Biblioteca Universității din Indiana, cea a Academiei Navale de la Annapolis și, în Australia, biblioteca statului Western Australia. Ediția de la New York se află în posesia bibliotecilor universităților din Bristol, Eastern Michigan din Statele Unite, a celor de la Louisiana State University, Michigan State University, Tulane (Statele

Unite), Pittsburg, Virginia și Wisconsin-Milwaukee. Această ediție mai figurează și în North Carolina (Western) Database și în Ohio LINK Central Catalog. De asemenea, cartea se mai află în posesia Bibliotecii Naționale a Canadei și a bibliotecii Universității din Leeds (Marea Britanie), dar nu am putut afla care anume dintre ediții. La Cambridge, *The Land beyond the Forest* este depozitată în The Rare Books Room (Sala Cărților Rare) și nu se împrumută acasă. Interesant de menționat este faptul că *The Land beyond the Forest* pare a fi cea mai importantă lucrare a Emily-ei Gerard, deoarece, în majoritatea cazurilor, aceasta era singura lucrare a ei existentă în bibliotecile respective.

În ciuda unor prejudecăți și a eventuale inexactități și omisiuni, unele datorate influenței epocii în care a fost scrisă, cartea Emily-ei Gerard rămâne prețioasă ca document istoric și sursă de inspirație, autoarei revenindu-i meritul de a contribui la mai buna cunoaștere a României în Europa. Cartea rămâne extrem de interesantă, de asemenea, prin reflectarea mediului cultural multiethnic, specific Imperiului austriac, existent și în Transilvania celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, mediu la care autoarea se pare că a fost conectată din plin.

BIBLIOGRAFIE

Gerard 1888	Gerard, Emily, <i>The Land beyond the Forest – Facts, Figures, and Fancies from Transylvania</i> . With map and illustrations. In two volumes, Edinburgh and London, 1888.
Andraș 2003	Andraș, Carmen, <i>România și imaginile ei în literatura de călătorie britanică: un spațiu de frontieră culturală</i> , Cluj-Napoca, 2003.
Cozma	Cozma, Aurelia, <i>Catalogul fotografiilor sibieni</i> (ms), Sibiu, f.a.
Wolff 1971	Wolff, Robert Lee, <i>Strange Stories. Explorations in Victorian Fiction – the Occult and the Neurotic</i> , Boston, 1971.

LISTA ILUSTRĂȚILOR

- Fig. 1 Coperta cărții / Front cover.
- Fig. 2 Pagina de titlu (volumul II) / Title page (volume II).
- Fig. 3 Poarta Elisabetei – fotografie de Kamilla Asboth după acuarela lui J. Böbel / Elisabeth Thor : photograph by Kamilla Asboth after J. Böbel's watercolour.
- Fig. 4 Poartă veche a orașului la intrarea dinspre Cisnădie – fotografie de Kamilla Asboth după acuarela lui J. Böbel / Old town gate at Sibiu on the Heltau side : photograph by Kamilla Asboth after J. Böbel's watercolour.
- Fig. 5 Broderii și olărie săsească din colecția Emil Sigerus / Saxon embroidery and pottery from the Emil Sigerus collection.
- Fig. 6 Fată săsoaică în port tradițional – fotografie de Kamilla Asboth / Saxon girl in full dress : photograph by Kamilla Asboth.
- Fig. 7 Palatul Brukenthal / The Brukenthal Palace.
- Fig. 8 Baronul Samuel von Brukenthal, după gravura lui F. Eybl / The Baron Samuel von Brukenthal, after F. Eybl's print.

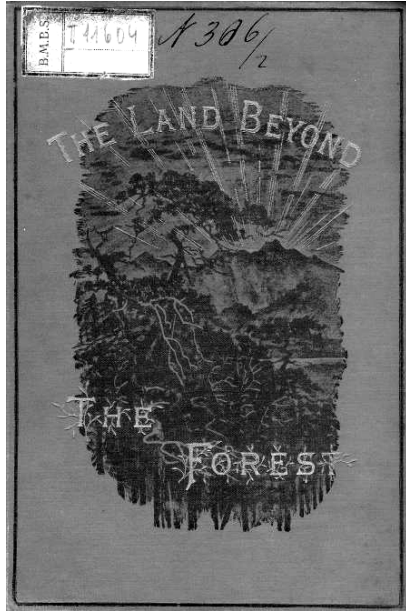

Fig. 1

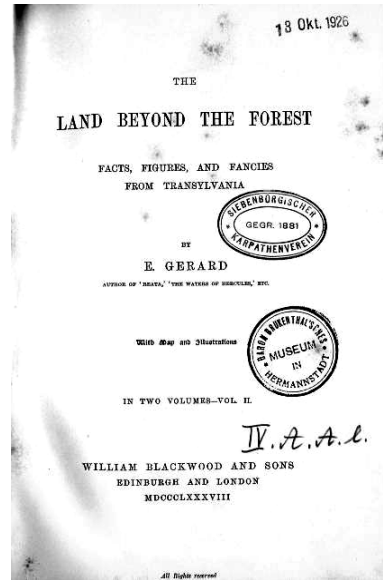

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

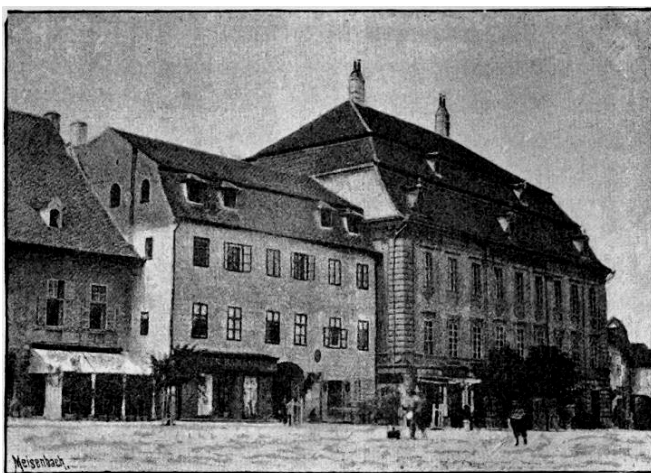

Fig. 7

Fig. 8